

NOTES D'ARXIU SOBRE EL BOTIGUER DE TELES MANRESÀ JOSEP MENSA I EL COMPOSITOR GAJETÀ MENSA I GRAU

Ramon Planes i Albets

Al número nou d'aquesta mateixa revista tinguérem la grata sorpresa de poder llegir una aproximació biogràfica del compositor Gaietà Mensa i Grau a cura de J.M. Vilar i Torrens. L'autor, sense tenir-ne proves concloents, intuïa la vinculació del músic amb la ciutat de Solsona on hauria romàs com a mestre de capella de la catedral diocesana. Teníem coneixença que no errava i considerem que pot ésser profitós aplegar ací un seguit de notes que contribuïran sens dubte a aclarir la vinculació a Solsona del compositor i a l'ensem a escatir-ne la seva extracció social que, mancat de dades, J.M. Vilar obligadament havia de deixar difusa.

El nostre interès en els Mensa manresans no es centre, d'antuví, en el compositor, sinó en el seu pare car el localitzàvem endegant a Solsona una activitat econòmica que ens era especialment significativa ja que exemplificava la infiltració de capitals d'origen agrari cap a les activitats mercantils a través de la formació de "companyies". Segons una acta notarial del 2 de març de 1751(1) Josep Mensa i Soler, botiguer manresà, pare de Gaietà, tenia plantada a Manresa "una botiga de draps, panyos, telas, quincalles y altres mercaderies avaluades en lo dit dia primer del predit mes de janer (1751) en la summa y quantitat de quatre-miïla lliures barcelonesas"; al qual capital el 31 de desembre de 1750 Esteve Torregassa, pagès de La Torregassa (Castell Vell, Olius), hi afegí mil lliures "contant, realment y de fet en moneda de or y plata a fi y efecte que per dit Mensa fossen las ditas mil lliuras empleadas, consumi-

das y convertidas en compra de draps, telas y otras mercaderias". La durada dels tractes seria mentre cadascuna de les parts així ho volgués.

La recerca de capitals per part del botiguer Mensa a Solsona no s'aturà en la pagesia comarcal. Tenim també notícia d'una altra "companyia" que el dia primer de maig de 1755 feia amb el donzell i doctor en drets solsoní Josep del Graner i Malagarriga, Aleshores la botiga de Mensa a Manresa en "draps, paños, quincalles y otras mercaderias" era d'un capital total de 5.200 lliures i J. del Graner n'hi aportava 1.300 pel temps també benvolgut per les parts (2).

Ací i ara el que volem remarcar de tot plegat és la canalització de capitals provinents de dos sectors socials arquetípics d'antic règim -i comparativament encara més durant el XVIII a una comarca com la de Solsona- cap al mercadeig endegat per un dels nombrosos botiguers de teles de l'època (3). País rural per excel·lència, del qual Esteve Torregassa ens en forneix l'exemple de pagès gran benestant, i d'una altra banda amb una vida urbana centrada pràcticament i encara feble a Solsona, en la qual la figura del "doctor" i petit noble hi jugava un paper de primer ordre, mancada com era de sectors burgesos de nou tremp i encuny. Però, com ja hem fet (4), s'ha d'apuntar que és infreqüent el cas d'E. Torregassa. Més generalment, pel que ens ha alligonat la documentació notarial sistemàticament consultada, el pagès que acumulà capitals durant el XVIII tendí per aquestes terres a embotir-los en activitats que li eren

més properes (compra i millora de terres o arrendament de drets senyoriais, fonamentalment). També cal assenyalar com resulta d'interessant aquesta col·laboració entre capitals "muntanyencs" amb els d'un nucli urbà econòmicament més actiu que el solsoní com era el cas de Manresa; la qual cosa pot fer-nos plantejar com a mínim la qüestió d'una possible incapacitat per part dels botiguers solsonins -car n'hi havia- de pair unes quantitats no menyspreables encara que gens espectaculars.

Els lligams del botiguer Josep Mensa amb Solsona se'ns documenten, però, anteriorment a aquestes "companyies" concretes i s'emmarquen en vincles de caràcter familiar. El 12 de maig de 1748 s'havia casat amb Josepa Grau, filla de l'argenter solsoní Francesc Grau i d'Agnès Bessa. A l'acta de l'esposori Josep Mensa hi constava com a "jove botiguer fill ilegítim y natural de Simon Mensa, botiguer difunt, y de Anna Mensa y Soler, còjuges, vivint, de la dita ciutat de Manresa" i la cerimònia fou conduïda pel prevere i beneficiat de la col·legiata manresana Josep Soler de la Plana, palesament unit per parentiu amb Mensa (5).

Atenint-nos a la manca de dades immediatament posteriors, tant notariais com parroquials, s'ha de pensar

que el matrimoni visqué a Manresa i allí seria on hauria nascut Gaetà Mensa i Grau. Aquestes fonts no donen les seves traces fins als anys vuitanta de la centúria en què apareix Gaetà com a capellà i son pare com a "botiguer de paños" (6). El 19 de març de 1793 Josep Mensa i Soler, "viudo botiguer habitant en Solsona", moria a Solsona essent enterrat a la tomba de la casa Grau dins de la catedral (7). Al seu testament, redactat el 9 de març de 1792 a la seva casa del carrer Llobera (8), deixava al seu fill Simó Mensa, resident a Barcelona, 50 rals d'ardits, i feia hereu Gaetà, l'altre fill, aleshores "prebere y mestre de capella de la cathedral de la ciutat de Solsona".

És versemblant que no havent ja de tenir cura de son pare vell, Gaetà Mensa tingués un motiu de pes menys per a romandre a Solsona. El 1791 havia renunciat a un benefici de l'església de sant Miquel Arcàngel de Barcelona mitjançant una acta notarial que transcrivim per via d'apèndix atès el seu interès en la biografia del músic (9).

Esperem que aquestes notes contribuïran a aclarir la biografia del compositor i no dubtem que el seu acurat biògraf podrà tenir a l'abast múltiple informació sobre la seva tasca professional quan la consulta de l'arxiu episcopal solsoní sigui normalitzada.

Renúncia de Gaetà Mensa i Grau al benefici guanyat a l'església parroquial de sant Miquel Arcàngel de Barcelona.

Sébase por esta escritura: Como yo Cayetano Mensa, presbýtero organista y maestro de capilla de la santa iglesia de la presente ciudad de Solsona; por quanto precediendo oposición y examen que hize en el canto gregoriano obtuve presentación de beneficio perpétuo, simple, eclesiástico bajo invocación de la Virgen Nra. Sra. vulgarmente llamada la Blanca en la parroquial iglesia de san Miguel Arcángel de la ciudad de Barcelona instituido y fundado, vacante por muerte del reverendo Ramon Milà presbítero, su último obtentor; cuja presentación hizieron los reverendos rector y presbíteros beneficiados de la Rda. Comunidad de la predicha parroquial iglesia legítimamente convocados, representando así el rector y Comunidad y en dicho nombre patronos verdaderos, ciertos e indubitados del citado beneficio,

mediante escritura que pasó por ante el discreto Joseph Ribas y Granés, notario pública de número de Barcelona a veinte y cinco de julio próximo fenezido. Y habiéndome reflexionado sobre la personal residencia que requiere dicho beneficio y sobre otras particulares circunstancias dignas de atenderse, agradezido empero de la benevolencia de dichos señores patronos y dándoles las más repetidas gracias por los buenos oficios me tienen dispensados; de mi grado y espontánea voluntad renuncio, cedo y resigno libre y simplemente a dichos señores patronos los reverendos rectores y bresbíteros beneficiados de la referida parroquial iglesia (. . .). En cuió testimonio otorgo la presente escritura en dicha ciudad de Solsona a diez y nueve días del mes de agosto del año del nazimiento del Senyor de mil setecientos noventa y uno. Siendo presentes por testigos el bachiller en medicina Antonio Muxí y Juan Casasteva, escribiente, vezinos de Solsona para dichas cosas llamados y tomados. —Cayetano Mensa—.

NOTES

- (1) APS (Arxiu de Protocols de Solsona, Secció Històrica), N.S. Domènec AGUILAR, M. 1745-1751, ff. 262r.—265r.
- (2) APS, N.S. Domènec AGUILAR, M. 1752-1755, ff. 307r.—310v.
- (3) Si les primeres referències documentals ens qualifiquen Josep Mensa i Soler simplement com a "botiguer", progressivament apareixerà com a "botiguer de teles". Sobre els botiguers de teles vegeu Pere MOLAS i RIBALTA, *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII* (Barcelona, 1977), pp. 32-46 ("Els botiguers de teles als Països Catalans").
- (4) Ramon PLANES i ALBETS, *El creixement econòmic del segle XVIII a la Catalunya interior: Aproximació al cas de Solsona i la seva comarca* (Tesi de Llicenciatura, Universitat de Barcelona, 1983), I, p. 285, nota 28.
- (5) APAS (Arxiu Parroquial de Solsona), Desposoris 3, ff. 83v.—84r.
- (6) APS, N.S. Jaume TUXENÈS i TORRENTS, M. 1784-1785, ff. 52v.—53r. (11-III-1785): Gaetà Mensa i Grau ordena procurador el seu germà Simó Mensa, "comerciant" resident a Manresa, perquè ratifiqui la venda d'una casa situada al carrer de sant Miquel de Manresa pròpia del seu pare. *Ibid.*, ff. 99v.—100r. (14-VI-1785): Josep Mensa i Soler, "botiguer de paños" domiciliat a Solsona, anul·la la procura que el 1784 atorgà a favor del seu fill Simó Mensa, comerciant resident ara a Barcelona, rebuda pel notari de Manresa Josep Masramon.
- (7) APAS, Òbits 6, f. 222r.
- (8) APS, N.S. Jaume TUXENÈS i TORRENTS, M. 1793-1794, ff. 37r.—42v. *Ibid.*, ff. 89r.—90v. (14-XI-1794): Gaetà Mensa i Grau ordena procurador seu l'adroguer solsoní Domènec Soler i Viladot.
- (9) APS, N.S. Anton AGUILAR, M. 1791, f. 144r.